

Edward Windakiewicz (1826 – 1876)

Banský inžinier, ktorý pôsobil aj v Kremnici

Edward Windakiewicz sa pokúsil určiť začiatok kremnického baníctva na základe samotných kremnických baní, totiž podľa ich rozsiahlosti a vybavenia, majúc na zreteli z jednej strany vyhotovenú prácu a z druhej strany pokrok v samej práci, nakoľko bol možný pred zavedením pušného prachu pri banských dielach, keď totižto ľudia iba ohňom a železom v skalných útrobach zemských razili si cestu a výsledok jeho práce bol, že počiatky kremnického baníctva možno a treba hľadať v deviatom storočí nášho letopočtu.^[1]

Pochádzal z poľskej Wieliczki z rodiny, v ktorej sa udržiavali banícke tradície. Jeho otec bol pracovníkom bane vo Wieliczke, prevádzkoval debnársku dielňu na výrobu sudov potrebných v bani na nakladanie soli a syn pokračoval v jeho šľapajach, keď ukončil vysokú školu banícku a pracoval v baniach po celej habsburskej monarchii. Bol niekoľko rokov riaditeľom uhoľnej bane v Pécsi v Maďarsku, tam sa mu v roku 1858 narodil syn Edward Windakiewicz junior. V roku 1864 prišiel do Kremnice a z poverenia dvornej komory sa zaoberal stavom erárnych baní. Vo funkcii banského inšpektora bol v roku 1874 vyslaný na Ukrajinu do mesta Boryslaw, aby pomohol pri riešení otázok bezpečnosti na pracovisku. Vo svojej správe vyjadril znepokojenie s úrovňou pracovných a hygienických podmienok na ropných vrtoch.

Na sklonku svojho života bol riaditeľom soľnej bane Bochnia, kde 30. decembra 1875, kvôli neopatrnosti vypukol ničujúci požiar v soľnej šachte Sutoris. Boli to časy, keď sa na

Edward Windakiewicz, portrét olejomalba
Muzeum Żup Krakowskich, Wieliczka, Poľsko

svietenie v podzemných baniach používal otvorený oheň v lojových kahancoch. Vzniknutý oheň sa rýchlo rozšíril do veľkej časti bane. Oxid uhoľnatý spôsobil smrť ôsmich baníkov. Požiar sa podarilo zvládnuť po zastavení prístupu vzduchu z povrchu utesnením vetracích komínov po dobu šiestich týždňov. Po odstránení tesnenia sa ešte mraky dymu vyvalili z bane. Po dvoch dňoch sa inžinier Andrew Furdzik a banský radca inžinier Edward Windakiewicz rozhodli spustiť do podzemia. Obaja v šachte zomreli. Vchod bol znovu uzavretý tak, že prístup vzduchu bol zamedzený a až po pár ďalších týždňoch sa dalo bezpečne pokračovať ku vchodu do bane a začať potrebnú prácu na odstránení škôd.^[2]

Mená obidvoch inžinierov sú umiestnené na epitafnej tabuli v banskej kaplnke sv. Kingi (kaplnka sa nachádza 101 metrov pod zemou) v bani Bochnia.

Edward Windakiewicz, senior je pochovaný v rodinnej hrobke spolu so svojou manželkou a synom Edwardom juniorom na obecnom cintoríne vo Wieliczke v Poľsku.

Do Kremnice prišiel v lete roku 1864. Bol poverený hlavným geológom Franzom Ritterom von Hauerom, čo možno najpresnejšie a najpodrobnejšie zozbierať údaje o stave kremnického baníctva a počas nasledujúcej zimy napísať o tom monografiu.

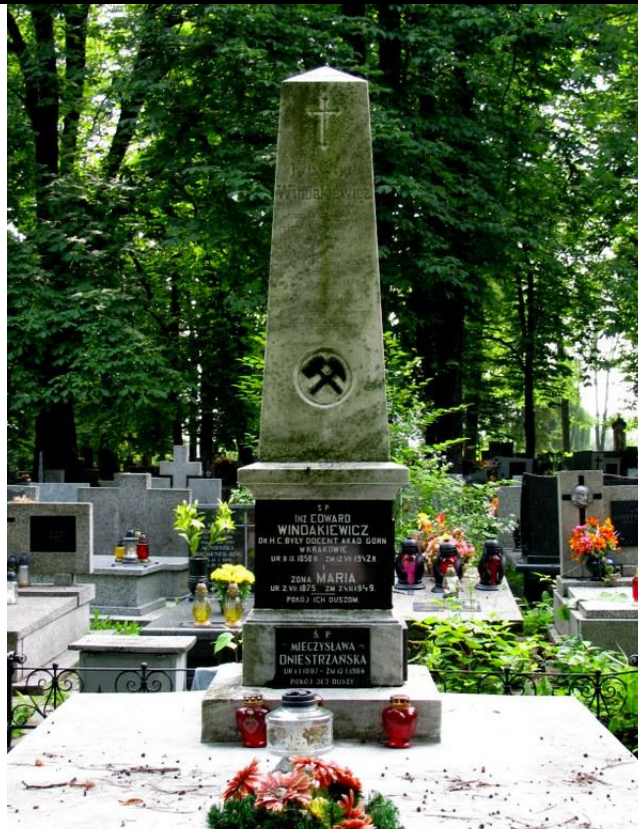
V realizácii tohto zámeru mu bránilo pretrvávajúce nepriaznivé počasie a choroba. V úvode správy vyjadril svoju vdácnosť za ochotu a láskavosť banskému správcovi Jozefovi Herzogovi a banskému inžinierovi Jozefovi Ernstovi Lengerovi, ktorí mu podľa jeho želania zostavili podrobnú mapu chodieb, slúžiacu ako podklad k jeho práci.

V nasledujúcom roku dokončil svoju správu „Ťažba zlata a striebra v Kremnici v Uhorsku“, ktorá bola v marci 1865 predložená na zasadnutí Ríšskeho geologického ústavu (pozn. založený vo Viedni v roku 1849) a v júni roku 1866 bola vydaná ako súčasť Ročenky Ríšskeho geologického ústavu, zväzok XVI, č.2 – apríl, máj, jún.^[3]

Pre lepší prehľad rozdelil tento dokument do nasledovných častí:

- I. Poloha banického mesta
- II. História banického mesta
- III. Geologické podmienky rudného pohoria
- IV. Popis baníctva z technického hľadiska
- V. Doterajšie úspechy

Časť o histórii baníctva začína takto: „Počiatok baníctva v tejto oblasti, rovnako ako v celom Dolnom Uhorsku, spadá do hmly času a je na nás povedať o tom rozhodujúce slovo.“^[4]

Hrobka rodiny Windakiewicz na obecnom cintoríne vo Wieliczke, Poľsko (časť XVI rad 1 hrob č. 17)

Vek kremnického baníctva sa dá približne určiť podľa doteraz existujúcich banských diel a to predovšetkým podľa dĺžky a času razenia dedičných štôlní. V Kremnici boli totiž v roku 1864 dokončené dve dedičné štôlne:

1. Horná dedičná štôlna dlhá 2 140 siah
2. Hlboká dedičná štôlna ... dlhá 3 260 siah

Spolu.....5 400 siah

Horná dedičná štôlna bola celá vyrazená len s pomocou kladivka a železka. Hlboká

dedičná štôlna bola dokončená v roku 1603 a pri jej razení bol použitý aj strelný prach.

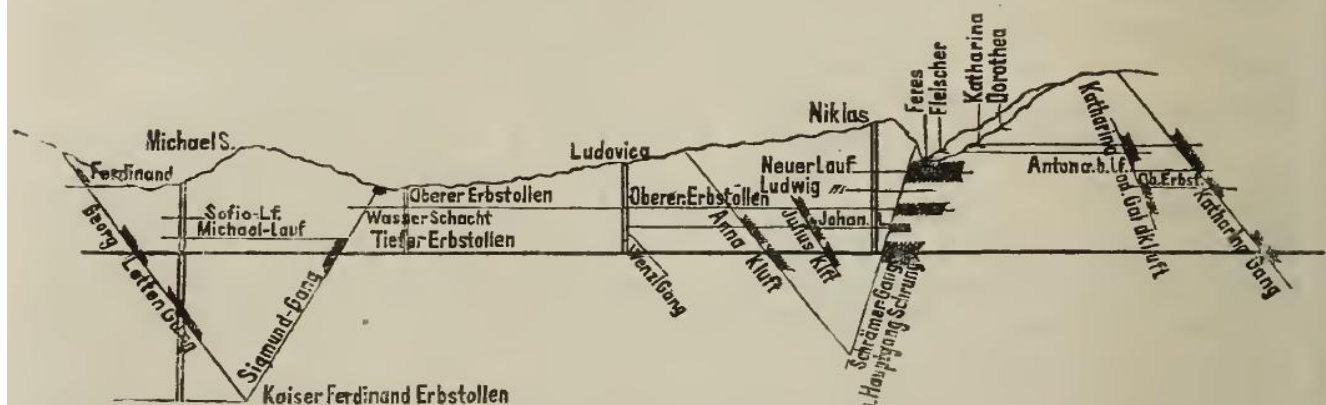
Horná dedičná štôlna je v priemere 60 siah hlboko pod povrchom, medzi Hornou a Hlbokou dedičnou štôľňou je 42 siah vysoká vrstva horniny a medzi Hlbokou a novo zriadenou dedičnou štôľňou cisára Ferdinanda je 107 siah výškový rozdiel.

Od dokončenia Hlbokej dedičnej štôlne v roku 1603, až do času, kedy sa s vtedajším odvodňovacím systémom „Stangenkunst“ z hĺbky už viac nedalo odvodňovať, a teda výstavba ďalšej dedičnej štôlne sa stala v roku 1813 úplne nevyhnutnou, prešlo 210 rokov.

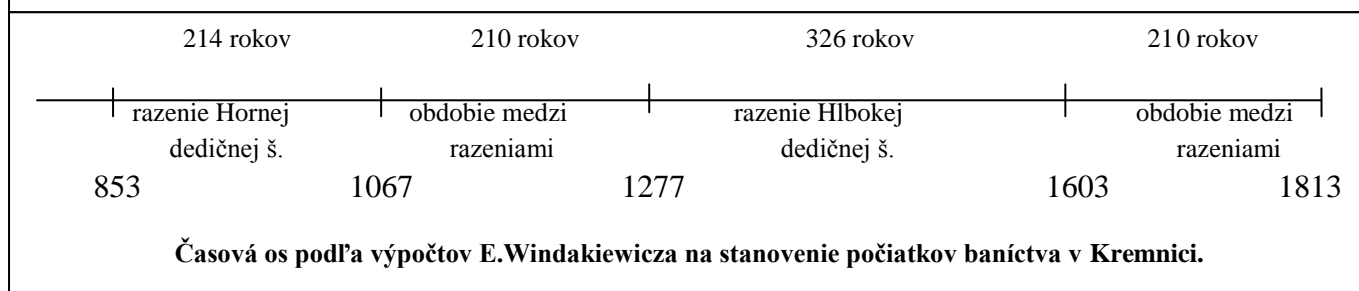
Za predpokladu, že od začiatku baníctva až do začatia razenia Hornej dedičnej štôlne, hoci je v priemere o 1 000 siah kratšia a neboli použité modernejšie prostriedky, (pušný prach nebol vtedy známy), uplynul rovnako veľký časový úsek, tak máme už spolu 420 rokov.

Aby sme mohli približne stanoviť dobu razenia obidvoch dedičných štôlní, zoberieme do úvahy ako oporný bod štiavnickú svätotrojičnú dedičnú štôľňu, pretože sú tam rovnaké horniny.

Fig. 1.

Obrázok zo správy E. Windakiewicza „Gold- und Silber-Bergbau zu Kremnitz in Ungarn, 1866. Na obrázku vidno obidve dedičné štólne: Oberer Erbstollen (Horná dedičná štólňa) a Tiefer Erbstollen (Hlboká dedičná štólňa).

Táto dedičná štólňa sa začala raziť v roku 1549 len s použitím kladivka a železka a dokončená bolo v roku 1671. Vyrazili 950 siah priečne v hornine medzi žilami od ústia šachty, až kým neprešli do podložja tereziánskej žily. Na dokončenie potrebovali 122 rokov, čo znamená, že na jeden rok pripadalo približne 8 siah.

Pretože v Kremnici je hlavnou horninou zelený andezit, v ktorom boli obidve dedičné štólne vyrazené, tento je však o niečo viac rozpustný a štólne boli viac po pozdĺžnom smere vyrazené, takže výkon musel byť o niečo vyšší. Pri 10 siahach ročného výkonu by bolo potrebných 540 rokov, ak vychádzame z celkovej dĺžky 5 400 siah,.

Ak pridáme k predchádzajúcim 420 rokom medzi obdobiami razenia dedičných štólňi ešte ďalších 540 rokov razenia obidvoch štólňi, ktoré sme vypočítali, tak dostaneme celkom 960 rokov. Potom baníctvo v Kremnici existuje už 960 rokov. Ak zoberieme do úvahy, že tento výpočet urobil Windakiewicz v roku 1866, ale prepočítaval to k roku 1813, keď sa ukončila ťažba pod úrovňou Hlbokej dedičnej štólne, lebo čerpanie banských vôd bolo nákladné, tak začiatok ťažby v Kremnici by spadol do 9. stor.

Zdroje:

- [1] KRIŽKO, Pavel: Slovenské miestne názvy. Slovenské pohľady. 1892. Zošit 2. Strana 71.
- [2] Wpisali sie w historie gornictwa Edwardowie Windakiewiczowie. Nowy Gornik. April 2011. Strana 9.
- [3] Preklad časti správy Edwarda Windakiewicza o kremnickom baníctve. Osobný fond Bedricha Gayera. Štátny archív MV SR v Banskej Bystrici, pobočka Kremnica.
- [4] WINDAKIEWICZ, Edward: Gold- und Silber-Bergbau zu Kremnitz in Ungarn. 1866. Originál v nemčine dostupný na internete: <http://www.biodiversitylibrary.org>.

Ing. Ivana Horváthová

Kremnický banícky spolok